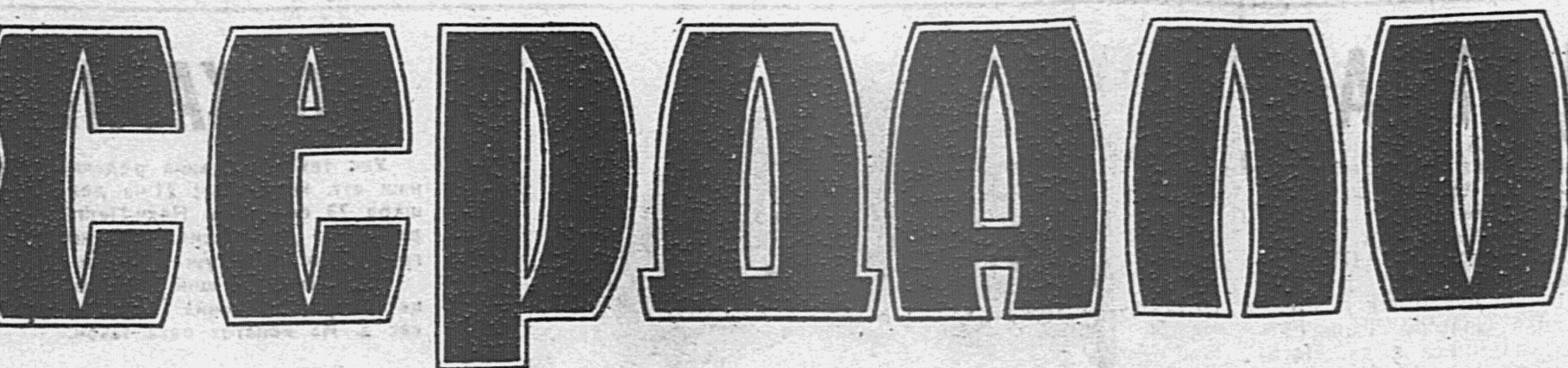
Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 20 ДЕКАБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 151 (7654). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

ДIаяхача квартала итогегIа Грозненски района промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье шоллагIа моттиг яьккхар Гикаловски консервни завода коллективо. ПхийтталагIча ноябре шера план кхоачаш а яь, хIанз хьатIадоагIача шера чотагIа къахьегаш я из. Карара шу чакхдалале арахецаргья 2 миллион тонн консерваши сокаши. Из дарца 800 эзар сом цIена пайда боаккхаргба.

Боккха теркам тIабохийт предприяте кулгалхоша наьха культурно-бытовой хьалаш тоадара. Укхаза болх беш я дика столови, тоаьйй лувчара, салаIара, барзкъаш хувцара эша помещенеш. Цехашка цIена оборудовани оттаьйй. Цу дерригне аьттув лу къахьегама толамаш даха.

Хьинар ца кходеш, шоай декхараш дикка тIехкхоачашдеш къахьегаш ба заводе бригадир Долугова Заруба, технолог Умаров Хошум, лабораторе заведующи Абдулаева Изумруда, болхлой Бурсагова Зарган, Шишханова Луиза, Садаева Рукият, Казбекова Аьсет, кхыбараш.

Деша дай бац

Шера планаш кхоачаш а яь, XII пятилетка дийлагIча шера чотагIа къахьегаш ба Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш. Йохка езар 3515 тонн йолаш, хIанзле цар паччахьалкхенга ехкай 3655 тонн шура, дулхах йола план бIаь процент кхоачашъяьй. Уж толамаш доахача доккхагIа дакъа юкъедихьараш №№ 1, 2 йолча шурий-товарни фермай коллективаша я.

Цхьабакъда, болаш ба укхаза хьалхалаттарий букъ тIехьашка лечкъа гIертараш а. Царех я № 3 йола шурий-товарни ферма коллектив. Шу дIадолалуча хана паччахьалкхенна 1000 тонн шура дIачуяла дош деннадар цар. Дисар итт ди мара дац, хIаьта еррига дIачуенна продукци 886 тонн я, е 88,6 процент. Шаьра гуш да шоашта хьалхашка латтача декхарех уж гаьнна лоархIабергбоацалга.

Мишта лоархIабергба планех, нагахьа санна цхьадолча деношка Iаттагара йоаккха шура 2—2,5 килограмм мара ца хилча? Масала, укх бетта хьалхарча кIирагIа цун боарам 2,4 килограмм бар.

Районе цхьаь цаI ферма яц цу тайпара лоха хьокхамаш долаш. Карарча шера хIара Iаттагара яьккха шура 1880 килограмм гаргга мара яц укхаза, е цу боахама № 1 йолча МТФ коллективо яьккхачох 55 процент!

Массарел тIех хьокхамаш долаш къахьегаш я ферме доярка Баталова Медна. Цо хIара Iаттагара, план 2000 килограмм йолаш, 2860 килограмм шура яьккхай. Цхьабакъда, болаш ба гаьнна тIехьабусараш а. Геттара ледара болх бу дояркаша Т. Тутаевас, К. Бексултановас, А. Неяздикиевас, кхычар.

Шеко йоацаш да цаI: ферма коллектив шийн деша да йоацалга.

«Автоспецоборудовани» яхача завода кхоалагIча цехе къаьстта белгалйоалаш я Кардаманов Владимир Валентинович керте латта токарий бригада. Цхьайтта бетта баьча балха итогегIа эггара лакхагIа дар цу барттайнача йоккха йоацача коллективо гойта хьокхамаш. Хьаяь изделеш бIарг тIаозаш а лакха дикал а йолаш хул цар, цудухьа эггара бехктокхамегIа бола болх, сихха кхоачашде деза заказ дукхагIча даькъе царга хьадайт.

ВIаши оагIув хьаллоацаш, цаI шоллагIчоа хьалхара бехктокхаме волаш къахьег цар, цудухьа аьттув боал даим хьалхалаттарий мугIарашка хила а.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) С. Луценко, В. Гермизеев, А. Алейников, В. Кардаманов.

Р. АУШЕВА сурт.

ХЬОНА, АРМЕНЕ ХАЛКЪ

Вежараште хинна бала юкъара ба

Боккхача бохамца тIаийцар Сунженски районе бахача наха вежарашкха болча эрмалошта тIакхаьча бала. Массайолча юрташка митингаш хилар укх деношка. Районе вIашагIъеллай къахьегамхой а кулгалхой а юкъебоагIа новкъостал дара штаб. Цо кулгал а деш, района берригача къахьегамхошкара хатар хиннача вежарашта дIахьожадаьд 114 эзар сом.

Районе бахача наха лаьрхIад Арменера вай республике боагIа дезал а бераш а дIа-юха эца.

Иштта Нестеровскера, Карабулакера, Троицкера, Ассиновскера, Мужечара нах кийчбеннаб эрмалой бераш дезалашка дIаэца.

ХIаране дог лазаш къамаьл ду эрмалой халкъа тIаэттачох.

Райпо ревизионни комиссе председатела Вышегуров Абос аьлар: вай вежараштa доккха хатар хиннад, со кийча ва царна сай цIий дала а материальни новкъостал де а. Уж санна бараш кIезига хиланзар цу коллективе. Митаев Iийсас шийгара дIайха барзкъаш чудола посылка яхьийтай Армене. Арменена дена во вай юкъара хила деза, яхаш яр Хашагульгова Лемка, тика кIадаш доххача отдела продавец, хIана аьлча вай декхарийла да царна вежарашха новкъостал де. Нагахьа санна Арменера бераш вайгахьа хьадоаладой массане а дIа-юха ийца леладе а деза уж, иштта, нагахьа санна боагIе, дезалаш а тIаэца беза. Аз ях ахча вIашагI а теха, хатар хиннараштa дIадахьийта. Из предложени массавар раьза волаш бархI эзар сом Арменерча вежарашта дIадахьийтар райпо къахьегамхоша. Вай хьалха ма аллара, иштта ахча дахьийтад кхыча коллективаша а.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Новкъостал де кийча хилар

— ЧIоагIа халахийтар тха наха Армене мохк агарах даьннача зуламах бола хоам хьахезача, — аьлар № 12 йолча Грозненски юкъерча профессионально-технически училища директора кхетама балха заместителa Буралова Малика Ахмедовнас. — Цу деша хетаяь яьча собране берригаш а баьхкабар. Вежарашха болча эрмалошта новкъостал е, ахча, барзкъаш, цIий дала кийча хилар преподавателаш, мастераш, дешархой.

Цу дийнахье а хьавIашагIкхийтар 1300 сом, дукха барзкъаш. ХIаьта шоллагIча дийнахьа кхы тIа 400 сом дера дешархоша, ахча хIанз а хьакхухьаш а хьаIовш а да. ДIалаьрхIача училищес деррига а 3000 сом ахча дохьийтаргда мохк агарах боахамех бехача вежарашта-эрмалошта.

Хатар хиннача Арменена новкъостал дара къаьстта дукхагIа оарцагIбаьлар 7-ча группа мастер Осканова Хьажбийкара Аза, цун группера дешархой, английскии немецкии меттай преподавателаш Насардинова Лариса Владимировна, Белова Надежда Павловна, 16-ча группера дешархой Кургалинская Оля, Куликова Марина, Малахова Мадина, кхыбараш.

Р. ЧАХКИЕВА.

БУВЗАМАШ ЧIОАГIЛУРГДА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ ХЬАЯЬЙ «ДАЬХЕ» ЯХАЧА ОБЩЕСТВА ОТДЕЛЕНИ

16 декабре Грозне, КПСС обкома политически просвещене ЦIагIа хилар доазол дехьа бахаш болча вай мехкахоща культурни бувзамаш лоаттадара йолча Советски общества («Родина» яхача общества) Нохч-ГIалгIай отделене учредительни конференци.

Лоацца дош оалаш конференци хьайийллар КПСС обкома секретара С. М. Бекова. Цо белгалдаьккхар «Родина» яхача общества Нохч-ГIалгIай отделени хьаяр республика общественнии культурнии вахаре хинна лоархIаме событи хилар, цо дика новкъостал дергда машар чIоагIбара, халкъашта юкъе цхьана къахьегалтеи дувцар вIаши кхетаделгеи дегIадоаладара, доазол дехьа бахача вай мехкахошцареи цар организацешцареи гIулакхаш а культурни бувзамаш а шердара.

Оргкомитета цIерагIа доклад йир «Грознефтехим» НПО генеральни директора С. Н. Хаджиева. Цул тIехьагIа къамаьлаш дир республика культура министра А. Г. Киндарова, Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета проректора И. У. Исраилова, Нохч-ГIалгIайчен халкъа писатела А. Айдамирова, исторе, социологе, филологе Нохч-ГIалгIай института директора А. А. Манкиева, машар лорабара республикански комитета члена Г. Г. Роговас, писатела С. И. Чахкиева, Нохч-ГIалгIай педагогически института кафедра заведующе, филологически Iилмай доктора Х. В. Туркаева, кхычар.

Цул тIехьагIа вIашагIтехар «Родина» яхача общества отделене кулгалдеш йола органаш, ревизионни комисси. «Родина» яхача общества Нохч-ГIалгIай отделене совета президиума председателалла хержар С. Н. Хаджиев, заместителалла — М. М. Исаев.

Гулбеннараштa бовзийтар Чехова цIерагIча улицагIа № 15 йолча цIагIара гостиница здани НГIАССР культура министерствана дIалуш НГIАССР Министрий Совето баь соцам. Цига хургда доттагIала ЦIаи «Родина» яхача общества отделении.

Доазол дехьа бахача вай мехкахошка деш дола Кхайкарал тIайийцар конференце дакъа лоацаш хиннараша.

Учредительни конференце балха юкъе дакъа а лаьцар, къамаьл а дир «Родина» яхача советски общества отдела заведующе Е. Н. Клюева.

Маца «кастта»?

ТIадоагIача шера чуэцаргболча хьувкъама ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ, цу гIулакха беррига шоай теркам тIабахийта болх беш ба хIанз Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза къахьегамхой.

Агротехнически толашагIа йолча хана 2200 гектара тIа гурахьа дув ялат дIа а дийна, хIанз бIаьсти юврг йолча культураштa лаьтта кийчдеш боахк уж. ХIара гектара тIа 50 тонн органически, итт-итт тонн минеральни удобренеш товс. Массе хана деш санна а доацаш, хьалха минеральни, тIаккха органически, тIагIолла юха а минеральни удобреней тIо бохийт. БIаьсти ялата дIаюврг йолча хьажкIашта лаьрхIа а цу хьисапе 180 гектар лаьтта кийчдергдолаш да укх шера. Из болх хIанзле 103 гектара тIа баьб Богатырев Руслана кулгалдеча мехотряде.

— Атта гIулакх дац из,— дувц совхоза директора Хь. Бузуртанова. — Цудухьа хIара шера кIезиг-кIезига кийчду цу хьисапе кхаш. Иштта хьаьндаь лаьтта пхиялх шера кулг тоха ца дезаш хул. Цига дIаюв культураш дика хьувкъ. Сентябрь бетта 240 гектара тIа интенсивни технологех ка бола ялат дIадийнад, хIаьта деррига дIалаьрхIача — 500 гектар гаргга.

Иштта ялат кхедар геттара пайдане хIама да. Укх шера хIара гектара тIара 27 центнер совгIа даьлар из, хIаьта кхыча кхашкара 7—8 центнер кIезигагIа.

— Бакъдар аьлча, оаха лийрхIачул кIезигагIа хилар чуийца ялат, — йоах Хь. Бузуртанова. — Бахьан — соахка гурахьа кхаш дIадувш цхьацца кхоачамбоацараш нийсдалийта хилар. ЗаявкагIа шийн ханнахьа хьаянзар суперфосфатни удобренеш. Цудухьа эшача боарамал кIезигагIа тайсар уж. Лотокех даьча каналашка тоъал ка Iовш, кхоачамболлаш хий дилла вIаштIехьдаланзар, и. кх. дI.

Соахка нийсдалийта хиннача керттерча гIалатех цаI дIадаккха карагIдаьннад укх шера. Интенсивни технологех ялат дIадера лаьтта кийчдеш кхоачамболлаш минеральни удобренеш тайсар. Цхьабакъда, эшача боарамагIа хий дилла йиш йоацаш биса мегаш ба тIадоагIача шера. Лотокех даь каналаш тоаде доладаьдац хIанз а. ХIаьта цига де дезаш дукха балхаш да.

— Республика агропрома, мелиорацеи хин боахамеи министерства комисси яр дукха ха йоацаш тха совхоза кхашка гIолла чакхйоалача лоточни хин системага хьожаш, — йоах Хь. Бузуртанова. — Цига де дезар дIа а яздаь, кастта ремонт йолаергья, аьнна дIаяхар из. ХIаьта из «кастта» яхар маца хургдолаш да хац.

ДогIан хьисапе хий детташ 18 агрегат я совхозе. Хий ца тоъаш, царех кхоалагIа дакъа пайда эца йиш йоацаш латт.

М. ХАМАТХАНОВ.

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОНЕРА ХОАМАШ

БIубенна къахьег

Карара шу доладелча хана денз шоашкара цхьаккха ледарло ца гойташ къахьегаш ба «Орджоникидзевский» совхоза хьайбаш леладераш. Из кхеталуш а да, укх шийтта бетта 170 тонн шури, 30 тонн дулхи паччахьалкхенга дохка дош деннад цар. ЛоархIабаьбий уж цу атта доацача декхарех?

Шу чакхдала цхьа бутт бисача хана шоаш даьчун итогаш йир орджоникидзевцаша. Паччахьалкхенна цхьайтта бетта дIачуенна шура 175 тонн яр, юкъера лаьрхIача 4—4,5 процент хьоанал а йолаш. Дулхах йола план а 5 тонн тIехкхоачашъьяр.

Уж толамаш доахача шийна могаш дола дакъа юкъедихьар хьайбаш леладерий болх дика вIаштIехьбаьккхача совхоза шурий-товарни ферма заведующе Вакараев Темаркъас, дояркаша Люсаева Ровзана, Халдырханова Малкана, Бициева Асмарта, кхычар.

Уж а цхьабола цар новкъостий а хьатIадоагIача шера чотагIа болх беш бола массехк бутт ба.

ТЕХНИКА ТОАЮ

Укх деношка юртарча механизаторий керттера гIулакх техникана ремонт елга хилар цхьаккха шеко яц. Из долга дика кхетадир оаха «Овощевод» совхоза мехмастерске нийсделча. КхоалагIа бутт ба укхаза из болх дIаболабаь.

Укх Iай тоаяь кийчон мугIаре овощеводцаша дIаоттае еза 18 трактор. Царех кхоъ капитальни ремонт ца йича яргIйоацаш я.

Мехмастерске болхлоша шоай декхараш цIена кхоачашделга хьахьокхаш да ер масал: хIанзле ийс трактор, дукха тIехьювза механизмаш тоаяь яьннай.

Болх хьинаре бара эша хьалаш хьадаьд совхоза кулгалхоша мехмастерске болхлоштеи царна гIо деча механизатораштен. Ерригача помещенешка лостам болаш а йIайха а я. Ханнахьа хьатIаяхь укхаза эшаш йола оатхалаш, меттаоттае йиш яр цу сахьате токарни станока тIа йоаккх. ХIара тоаяь трактор лаьрххIа вIашагIъеллача комиссе тIахьожамах чакхйоал.

Еррига техника 23 февраль хьатIакхачале тоаяь яккха дош деннад овощеводцаша. Из хьаде ховргдола нах укхаза болаш ба. Царех ба Бейбулатов Салман, Гицаев Шарпуди, Мусаев Шахьид, кхыбараш. Дийнахьара шоай нормаш 120 — 140 процент кхоачашъю цар.

В. КУРБАНОВ.

СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛА ТЕРРИТОРИАЛЬНИИ КЪАМАН ТЕРРИТОРИАЛЬНИИ ХОРЖАМА КОМИССЕШ ВIАШАГIЙОХКАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«СССР халкъа депутаташ харжарах» долча СССР Закона 21-чен 24-чеи статьяшка хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

СССР халкъа депутаташ харжара йола территориальнии къаман-территориальнии хоржама округий окружной хоржама комиссеш вIашагIйохка къахьегама коллективайи общественни организацейи ер викалаш чубоагIаш:

№ 396 ЙОЛА ГРОЗНЕНСКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ

Анисимов Игорь Петрович, «Южстальконструкция» треста Грозненски участка сварщик, ВЛКСМ Заводской райкома бюрогара.

Айдаева Малика Ярогиевна, аппаратчица, Анисимова цIерагIча НГНПЗ къахьегама коллектива Советагара.

Батаев Саид Саидович, мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста болхлой профсоюза областной комитета председатель, мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста профсоюза Нохч-ГIалгIай областной комитета президиумагара.

Булгаков Владимир Кириллович, лор, республикански больница къахьегама коллективагара.

Маслова Вера Сергеевна, парте Грозненски горкома, секретарь, КПСС Грозненски горкома бюрогара.

Матиев Суламбек Хусенович, «Чечингстройтранс» ПАТО водитель, Эскараи, Авиаценеи Флотаи гIо дара йолча шийн лоIамерча общества (ДОСААФ) Заводской районни комитета президиумагара.

Матюшина Ирина Ивановна, слесарь, «Старогрознефть» НГДУ къахьегама коллектива Советагара.

Пикалова Елена Владимировна, учета механизацияра техникума хьехархо, г. Грозне Ленински район, паччахьалкхен учреждений болхлой профсоюза Нохч-ГIалгIай областной комитета президиумагара.

Погосов Владимир Григорьевич, центральни лабораторе слесарь, «Грознефтегеофизика» объединене къахьегама коллектива Советагара.

Смирнова Марина Вячеславовна, «Красный молот» завода № 12 йолча цеха кладовщица, «Красный молот» завода къахьегама коллектива Советагара.

Степин Виктор Иванович, машинист, Грозне станце локомотивни депо къахьегама коллективагара.

Федотова Таисия Валентиновна, болхло, «Чечингстрой» объединене СМУ-7 къахьегама коллектива Советагара.

Цамараева Аминат Хамидовна, швея-мотористка, Грозненски швейни производственни объединене къахьегама коллектива Советагара.

Шадиева Лидия Абдулмажитовна, комсомола Ленински райкома секретарь, ВЛКСМ Ленински райкома бюрогара.

Юсупова Биллант Хавадиевна, монтажница, «Промавтоматика» НПО опытни завода къахьегама коллективагара.

№ 397 ЙОЛА ГУДЕРМЕССКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ

Авраменко Анна Лаврентьевна, Шелковски центральни районни больница медсестра, медицински болхлой профсоюза Нохч-ГIалгIай областной комитета президиумагара.

Буров Юрий Александрович, «Малгобекнефть» НГДУ № 4 йолча мехкдаьттеи гази яккхара цеха мастер, Надтеречни район, «Малгобекнефть» НГДУ къахьегама коллективагара.

Габатаева Мархет Хасановна, табаковод, А. Шерипова цIерагIча колхоза къахьегама коллективагара, Ножай-Юртовски район.

Гелаев Исмаил Юнусович, шофер, В. И. Ленина цIерагIча колхоза къахьегама коллективагара, Веденски район.

Дорошенко Петр Васильевич, механизатор, «Коминтерн» колхоза къахьегама коллективагара, Шелковски район.

Ибрагимов Товла Магомедович, машинист, ст. Гудермеса локомотивни депо къахьегама коллектива Советагара.

Индербаева Надежда Николаевна, керттерча бухгалтера заместитель, С. Кирова цIерагIча колхоза къахьегама коллектива Советагара, Советски район.

Магомадов Бексолт Ярагиевич, шофер, автотранспортни предприяте къахьегама коллективагара, Гудермесски район.

Межиева Галина Исмаиловна, парте Гудермесски горкома секретарь, КПСС Гудермесски горкома бюрогара.

Симбаригов Абдулвахид Алашевич, РАПО председатель, Шалински районни агропромышленни объединене къахьегама коллективагара.

Солтамурадова Товма Джадиловна, бригадир, «Победа» совхоза къахьегама коллективагара, Наурски район.

Стыценко Геннадий Васильевич, колхозник, «Красное знамя» колхоза къахьегама коллективагара, Наурски район.

Толтуева Тамара Сайд-Ахмадовна, бригадир, Куйбышева цIерагIча совхоза къахьегама коллективагара, Шалински район.

Хакимов Увайс Юнусович, «Джалка» совхоза болхло, Джалка яхача юртарча харжархой собранегара, Гудермесски район.

Циплятникова Людмила Васильевна, централизованни библиотечни система йоккхагIйола библиограф, ВЛКСМ Гудермесски горкома бюрогара.

№ 398 ЙОЛА СУНЖЕНСКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ

Албакова Изаш Алиевна, парте Сунженски райкома секретарь, КПСС Сунженски районни комитета бюрогара.

Абдулхажиев Руслан Рамзанович, «1 Мая» колхоза керттера бухгалтер, «1 Мая» колхоза къахьегама коллективагара, Грозненски район.

Бирюкова Татьяна Михайловна, Грозненски газоперерабатывающи завода Вознесеновски производства лаборантка, ВЛКСМ Малгобекски городской комитета бюрогара.

Галаев Магомед Алиевич, шофер, Сунженски автотранспортни предприятен къахьегама коллективагара.

Иванова Антонина Васильевна, «Малгобекнефть» НГДУ профсоюзни комитета председатель, «Малгобекнефть» НГДУ къахьегама коллектива Советагара.

Имагожев Алаудин Албастович, «Электроинструмент» завода контролер, Эскараи, Авиаценеи, Флотаи гIо лара йолча шийн лоIамерча Ерригсоюзни общества (ДОСААФ) Назрановски районни комитета президиумагара.

Насахова Малика Абдулкеримовна, швея, Ачхой-Мартановски райбыткомбината къахьегама коллективагара.

Матюхин Сергей Иванович, агроном, XX партсъезда цIерагIча колхоза къахьегама коллективагара, Сунженски район.

Мирошниченко Петр Александрович, «Октябрьнефть» НГДУ скважинашта капитальни ремонт яра цеха вышкомонтажник, Сунженски район, мехкдаьттеи газовии промышленноста болхлой президиумагара.

Мизиева Рона Эльбузаровна, кадрий отдела начальник, рудни йоацача гIишлон материалий Карабулакски завода къахьегама коллектива Советагара, Сунженски район.

Тепсуркаев Мовлат Шамсудинович, плодоовощной бригада бригадир, «Новосельский» совхоза къахьегама коллективагара, Ачхой-Мартановски район.

Тумгоева Зина Идрисовна, «Электроинструмент» завода литейни цеха экономист, ВЛКСМ Назрановски районни комитета бюрогара.

Шахтамирова Алипат Абатовна, агроном, В. И. Ле-

(Инстедоалар 3-ча оагIо тIа).

СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТ ХАРЖАРА РСФСР № 7 ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМА КОМИССИ ВIАШАГIЙОЛЛАРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«СССР халкъа депутаташ харжарах долча» СССР Закона 21-чеи 24-чеи статьяш тIа ма доаггIара РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

РСФСР № 7 йолча Грозненски къаман-территориальни хоржамий округа окружной хоржамий комисси укх составе вIашагIтоха:

Абдулазимова Тумиш, доярка — Нохч-ГIалгIай АССР Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза къахьегама коллективагара.

Акаева Бурлият Насрудиновна, хьехархо — Дагестански АССР Хасавюртовски района № 1 йолча муцалаульски юкъерча школа къахьегама коллективагара.

Арсланбекова Насихат Магомедовна, экономист — Дагестански АССР Левашински района «Победа» яхача колхоза къахьегама коллективагара.

Беков Сергей Мажитович, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь — КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрогара.

Белоусов Юрий Александрович, электрик — СССР 60 шу дизара Астрахански кемаш деча производственни объединене форда кемай завода къахьегама коллектива советагара, город Астрахань.

Биарсланов Магомед-Салам Биарсланович, Дагестански АССР хьун боахама министр, — хьун, каьхатеи дахчах хIамаш ечеи промышленноста болхлой профессиональни союза Дагестански обкомагара.

Винокуров Геннадий Иванович, наладчик — «Промавтоматика» Iилма-производственни объединене къахьегама коллективагара, Нохч-ГIалгIай АССР.

Дмитриенко Людмила Михайловна, бухгалтер — химически реагентий Карабулакски завода къахьегама коллектива советагара, Нохч-ГIалгIай АССР.

Исламова Малика Ахмедовна, сменни мастер — «Терек» яхача Нохч-ГIалгIай производственни объединене № 2 йолча мебельни фабрика къахьегама коллектива советагара, город Грозный.

Исханов Элах Зайн-Абдинович, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Нохч-ГIалгIай обкома председатель агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Нохч-ГIалгIай обкома президиумагара, город Грозный.

Матвиенко Елена Александровна, «Путь рыбака» яхача колхоза бухгалтер — Дагестански АССР Тарумовски района Кочубей яхача болхлой поселка харжархой собранегара.

Решетников Сергей Павлович, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски маьхкдаьтта чакхдоахача завода электромонтер — ВЛКСМ город Грозне Заводской райкома бюрогара, Нохч-ГIалгIай АССР.

Стаценко Марина Владимировна, бригадир — Астрахански производственни швейни объединене къахьегама коллектива советагара, город Астрахань.

Фролова Юлия Викторовна, КПСС Володарски райкома секретарь — КПСС Володарски райкома бюрогара, Астрахански область.

Юсуфов Юсуф Ягибекович, машинист — М. И. Калинина цIерагIча «Дагестанские огни» яхача кизгай завода къахьегама коллектива советагара, Дагестански АССР.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель

В. ВОРОТНИКОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

С. ЧИСТОПЛЯСОВ.

Москва, 1988 шера 16 декабрь.

ЕРРИГА ФЕРМА—АРЕНДАГIА

Перестройка йолаенна дукха ха ялалехьа Назрановски района совхозашта юкъе эггара хьалха коллективни подрядагIа болх бе йолаелар «Экажевский» совхоза доахана ферма. Дикка низболийтар цунга цу гIулакхо. Нах шоай юкъарча рузкъа дикагIа доал де, кхом бе, лархIа Iомабелар. Цунга хьежжа лохбелар хьадеча хIаманга: шурийга, дулхага, ремонтни балхашка дIабода мах. Айделар наьха алапеш.

Хьалха баькхха гIа нийса хилча, шоллагIбар баккха а дог доагIа. Подрядаца шоай кIийле чIоагI а яь, хIанз хозрасчета шоллагIча — лакхехьарча лагIа тIа гIа баккха болабеннаб цу ферма хьайбаш леладераш. КхоалагIа бутт ба, шийца болх беш болча нахаца дага а ваьнна, совхозаца договор а оттадаь, из ферма Бейгов Iумара аренде шийна дIатIанийца. Хьалха цига хинна заведующи ва из. Iумар — юртбоахама институт а яькхха творчески хьакъал, хьинар, организаторски говзал йолаш къона специалист ва. Укх заметкашца тхона белгалде лов цу ферме хIанзза мара гучадувла ца доладенна аренда зIиргаш. Ховха, боча, низболанза да уж хIанзарчоа. ХIаьта а хIанззехь а царга хьажа лов, хIана аьлча чIоагIа лоархIам болаш да перестройка хIара керда зIирг.

ДАЬ БIАРГ

Мишта хул-хьогI, мичахьа кхоач-хьогI эггара хьалха, еррига кортмукъале а доал а шийга дIа а денна мукъавитача сага бIарг? Фу дагадох цунна, фу уйлаш ю, мишта лох ког гIортабе моттиг?

Атта экзамен яц цуморча сага хьалхашка оттар. Экзамен дIалур а — ше, экзаменатор а — ше. Цудухьа дикка кийчвенна хила веза цу тайпара доал шийна хьатIаэцаш вола саг. Iумар кийча ва. Подряда «школа» а яьккхай цо цу ферме.

Кхычар шоай аренда никъ мичахьара дIаболабу хац тхона: хIаране ши-ший тайпара хургья-кх цу гIулакха схема. Бакъда, Iумар-м эггара хьалха наха бIарахьежар, царна тIаяхийтар цо ший хьалхара уйла. Иштта хила а доагIа из-м: урхала яккха хьоца боагIаш бола нах тешаме хила беза массайолча оагIонгахьара. Царех хIаране зем беш, ладувгIаш-м хьалхагIа а хиннавар из — дукха ха ма йий цар цхьана болх бу. Цудухьа аттагIа хилар цунна гIалат ца воалаш из хьалхара экзамен чакхъяккха. Ма хеталаш: хьо — дIавала балхара, хьо — Iе, яхаш наха бохамаш цо даьд, аьнна. Кооперативе Iе а ца Iе а мукъар белар цо цкъарчоа хIаранена, хьалхашка оттаргйолча халонашта а арендни хьашташта а уж духтIа а баьха. Цхьабараш, из халоловргйоацараш, шоаш юстарабаьлар, вожаш, «фу хул хьожаргда вай» яхаш шолха уйла хиннараш, кхычахьара шоашта балха моттигаш а леха — дIабахар. Берригаш а дIакъаьстараш — 15 саг вар.

Цул тIехьагIа ферма боахама уйла йир арендатора. Техника... Ма дукха Iоаяь хиннай-кх из хьайбаш леладераша цхьан хана. Совлен механизмаш, оборудовани, техника кIезига яцар ферме. Шиъ грузовой машина, цхьа трактор хьацийцанзар арендаторо. Хьа ца эцаш йитар аммортизацонни начислени ергйола дуккха кхыйола механизмаш а оборудовани а.

— Грузовой машина-м эшаш ма хулий ферме,—ях оаха арендаторага.

— Эшаш хуле — мах дIа а бенна хьаяйтаргья-кх цхьан дийнахьа а шин дийнахьа а лелае, — аьлар Iумара. — Автопарк ма йий совхозе. Сен лелаю из, эше а ца эше а, ца хаддаш ферма рузкъах «йокха» а еш?

Кхы нийсагIа оалалургдац — «йокха а еш». Дукха да хьайбай боахаме цу тайпара зе деш дола кхоачамбоацараш.

Тхо цига хиннача деношка автомашинз эшаш моттиг а нисъенна цхьа шофер вера ферме.

— ХьалхагIа ер машина, ферма цIерагIа болх беш йолча хана, хIара денна 180—200 километр гаьна мухь дIа-хьа кхихьаб аьле дIа а яздеш, алапи телар сона, — аьлар хьавенача шофера, — хIанз миштад ер?

— ХIанз ше хила деззача тайпара да, — аьлар арендатора. — Тха бехках зехьа ха юаш хьо укхаза латтаргвац цхьан минота а. Iа хьадаьчох доагIар лургда-кх оаха хьона.

Ца тешшаш болх бе волавелар шофер. Шийна язъяь чек киса а елла, саррахьа гараже водаш гIадвахабар из: юкъера лаьрхIача дийнахьа хьалха цо цу фермера ийдаьчул шозза дукхагIа дар цунна доагIача алапенна лаьрхIа ахча. Бакъда, иштта болх бе-м бийзар цун.

Лоацца аьлча, духхьал арендни кооперативе болх бераштa пайдана хинна Iац аренда. Из пайдане да царца гIулакх дIа-хьа леладераштa а.

РАПО ремонтно - транспортни предприятера нах баьхкар ферме шоаш дIадоладаь монтажни балхаш чакхдаха, аьнна. Царна моттар хьалха санна хIама хьа а ца деш, ферме кхесгаш цхьа-ши сахьат а даьккха, шоаш дIабахача гIулакх чакхдаьннад аьнна: фермо ахча хIаьта а ваьта дIа ма теларий РТП-на.

Договорах шоай болх бе безалга хайча кхыча тайпара хилар хьаьший къамаьл. Хайра царна хьалха хинна «комараш» ферме шоашта хургйоацалга а киловзал юкъера дIа а яьккха цIенхаштта шоай болх хьабе безалга а.

Иштта, шоай аренда гIулакхага хьежжа эргабоахаш, хувцаш латт хьайбаш леладераша шоай партнерашцара экономически бувзам.

КЕРДАЧА ТАРОНИЙ ТАКИЛГАШ

Ковна-карта дикача дас цхьа бIарг бийлла а бите ю, йоах, наб. Укхазарча арендаторий вахарца чIоагIа тарлуш да из кица. Ден а бус а еча уйлано цхьацца керда таронаш дагайохийт. Цкъаза уж корайоагIа вIалла хургья аьнна ца хеттачара а. Хьожаргда вай царех цаI дояркаша мичара лехай.

Массехк ди даьккхар цар шоайла дагабувлаш, эксперимент еш, хIара Iатта шамарашка хьежаш. Царна гучадаьлар укх тайпара сурт. Беттача 220 Iатта юкъе шамара боарама форма цхьатарра йолаш, цул совгIа, цхьан шамара тIаьра-бухьигаш цхьатара долаш а доахан дукха дацар. ТIаккха уж детташ долча механически дойка пелаш-патронаш цхьа стандарт йолаш ма йий. Цхьадола тIаьра-бухьигаш вIалла шура ца йоагIаш а дар, механически аппарато хьаувзадой а. Цу гIулакхо дуккхача доахана шамараш толхадаьд — иштта яр доярокаша цу гIулакха яьча анализа юххера вывод. Луча шурийга, шамарий формашка, цар бухьигашка хьежжа вIашагI а тохаш, къаьстъкъаьста Iулаш дир цар шоай деттача доахах. Механически хьисапе детталургдараш цхьан оагIорахьа даьхар, вожаш (кулг-кара детта дезараш) — шоллагIча оагIорахьа.

Из эргало яьча дийнахьа юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара яьккха шура 500 грамм дукхагIа йолаш хилар хьалха яьхачул. Хьалха эггара дукхагIа йоаккхар а 7,8—8 килограммага мара дIакхачацар. ХIанз хийцца 8,5—8,7 килограмм йоаккх. Вешта аьлча, хIара Iаттагара физиологически, биологически хьал ца а довзаш, механически хьисапе доахан деттарах хIара дийнахьа центнерал совгIа шура йоаеш хиннай фермо. Цул совгIа, иштта а физически унахцIена доацача цхьадолча доахана шамараш кхы тIа толхадеш а хиннад. ХIанз кулгкара деттараша шура IотIа мел тох хьожаш а массаж еш шамараш юхаметтаоттадеш а ба доярокаш.

Цхьайтта бетта Iаьдала шура дIаялара план дуккха тIеххкхоачашъяьй арендни фермо, 2000 тонн совгIа из дIа а яхьийта. ХIаьта шурий хьоанал цIаккха а хинаяц хIанз санна лакха: 3,5—3,6 процент.

Ер кхоалагIа бутт мара бац ферма арендагIа болх беш йола. Бакъда, цу юкъа а дикка айбеннаб доярокаша доаккхача ахчан боарам. Хьалха шоаш ийдаьчоа кхы а 50 сом IотIакхийттад царна ахча, алапеца нийсдича. ХIанз цу 12 доярокас хIаране юкъера лаьрхIача 250 сом эц. 400—500 сом эцаш а ба царна юкъе. ХIаране ший опытага, балха юкъе дакъа лацарга, шура дукхагIа яккхарга хьежжа ма эций цар из. Атта дац цхьаболча доярокашта шоай новкъосташца, лакхача деттамий мастерашца Сурхоева ХIажарца, Абдулаева Бекеца, Терхоева Зулайца, Дерсигова Лизайца, кхычарца нийсле. Вешта, хIанз-м атта ца хила мегмастерашта а. Арендо хьалха мо мела хулийтаргьяц царна юкъера къахьегама яхь. Цун белгалонаш-м царна шоашта а хоаеннай укх тIеххьарча хана. Хьалха тIехьабусаш хинна доярокаш царел а хьаьрагIа ба хьалхабалара. Хьанна дага дар, масала, Абдулаева Кока ший хIара Iаттагара ден-бус 1—1,5 килограмм шура совгIа яха йолалургья, аьнна?

РАЦИОН-ШУРИЙГА ХЬЕЖЖА

Доахан кхабар а ший тайпара вIаштIехьдаьккхад арендатораша. Хьаьш чу дулла доакъар — хIара Iатто луча шурийга хьежжа дул, дукхалга - кIезигалга диллача.

ХIаьта кийчдеча доакъара чам-м бувца а безац. Тхона тхоашта, бакъдар аьлча, кхычахьа бIаргабайнабац укхаза мо муж кийчбеш. Чам а хоабале гаьннара сатувсаш латташ хул етт, мужа ведар а яхьаш шийна дIатIайоагIача доярокага. Вокхо дIатIа а яхе Iехабу етт: Iа ер миссел шура лой — дIалургба, яуаш хьеста а хьесташ. Лу а лу Iатто хIама ца эшшаш шийна дIалу муж миссел шура. Кхыча фермашка укх тайпара сурт зе йиш я. Скотникаш хьаьш чу силос Iочу а тессе дIаболх. ТIаккха царна тIеххьа ведарашчура комбикорм цу силоса IотIахьерцаш доярокаш чакхбоал. Укхаза из метод дIаьккхай. Iатта дIалуш дола ялат: тувхар, концентрат, комбикорм дIайхха кийчдаь хила деза, диачул тIехьагIа зехьа цхьа грамм а йовргйоацаш.

Доахан кхозза кхоаб укхаза, шозза детт дийнахь-бус, хIаьта хIанзалца кхозза дийттад. Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. КIеззига тесса а хьалхашка доакъар ца тоссаш етт бетта Iохац цхьаккха доярка. Тхона хетачох, из нийса а да. Нагахьа санна — шура Iатта метта кIала яле, цо из хьалуча хана хила мегаций цунна хьалхашка из доакъар? Дай хана денз хьадоагIаш ма дий: Iайха беттача хана — Iаттага нух хьокхадайта, яхаш.

ХIаьта доакъара а къе яц ферма. Эшачул дуккха дукхагIа Iалашъяьй укх шера йол, ча, силос, сенаж, доакъара буракаш, ялат, кхыдола доакъар.

Апрель — май хьатIакхоаччаше а картал дIааррадаха мара ца дезаш, рапс, кхыдола керда хьалтIадаьнна доакъар а хургда хьайбашта. Ферма гонахьа 30 гектар совгIа долча лаьтташка дIайийнай хьалха хьалтIайоала баьцаш.

ХIаьта укхаза болх беча наха шоашка а дац во хьал. Шоай цIагIа санна хьаккхашта салаIа, сакъерда, Iоха-хьалгIатта, хIама даа моттиг я укхаза. Даара а хьалха санна цIагIара тIормеш кхахьа дезац. Дукха бий дезал, дулх - даьтта юкъе а долаш, хIара дийнахьа цIатIа даар кийчде йиш йолаш? Укхаза из юкъе доацаш хIама хьакийчдац. Тхо цига долча деношка оаха а диар цу болхлоша дуар. Тешшаме ала йиш йолаш да: Назранерча столовера цу даарах 2—3 сом Iо ца дуллаш араваргвацар, аьнна. Ресторан-м шозза езагIа а хургьяр. Укхаза цу тайпара кхозза диача хIаманга а дукхагIа дале 40—50 кепиг мара додац. Иштта я арендатораша оттаяь калькуляци а даарга дIабода мах а.

Лоацца аьлча, Наьсарера хьайбаш леладераш хиицца болх бе йиш йолаш ба арендах а кхыча прогрессивни къахьегама формех а. Во дац укхазарча фермашкара культурно - бытовой хьашташ. Керда соцкультбыта гIишло хьалъе езаш бац вай бувца экажевцаш а.

М. ЗАНГИЕВ,
М. МУТАЛИЕВ.
тха соб. корр.

СУРТАШ ТIА: Шура дукха яккхарца, ший доахана дика Iунал дарца, хьинаре къахьегарца яйза Iац Терхоева Зулпа шоай коллективе. Цун пандара оаз дIахезача цу коа саг висац ферма клубе чу ца водаш. Къонабараша халхарца белаж а хьоаю юкъ-юкъе.

* * *

Сурхоева ХIажара шура яккхара шийла хьалха саг валийтац. ХIанз, арендатор хинначул тIехьагIа а, цунна тIехьакхе гIертараш кхы а дукхагIа ба.

* * *

Абдулаев Башир — скотник ва. Бакъда, доахан диза лоаттадаьдар аьнна салоIам хулаш дац цун кулгаш. Шода Iодуллаше а гон, диг, херх боаллаш хул цун бе. Хьаде хIама шортта да ферма коа-карта. Кораш дIоахду цо, хийра йолчара ниI тоаю, картех кулг тох. Лоацца аьлча — коа-карта эшаш саг ва Башир, цIен да санна.

М. КАРАЕВА сурташ.

ЙОАХАРАШ—ЗУЛАМ

Укх теххьарча хана редакце дукха письмош ух, телефонаш етт. Наха хетт: 21-ча декабрей, хIаьта, хьатIадоагIача шера 23 февралей Нохч-ГIалгIай къамани эрсаштей юкъе дов доал ма йоахий... Фу йоахараш да уж! ХIана соцабац, гуча хIана бахац уж хабараш арадоахараш!

Цу хьакъехьа шийна хетар дувцаш каьхат дайтад редакцега «Назрановский» совхоза слесарь-мотористa Тохов Мувсас а. Из кепатох оаха тахан.

Цхьан цIен дезал мо хоза, Iимерза бахаш ба вай республике дуккхача къамех бола нах. ДIа-хьа мел вахача, дIа-хьа мел хьежача хоалуш я къамашта юкъера цхьоагIо, барт, интернационализм. Перестройке ший моттиг хьа а лаьца, КПСС XXVII съезда, XIX Ерригсоюзни партийни конференце белгалбаьча новкъа йодаш я вай хьамсара Нохч-ГIалгIайче.

ХIаьта а, бакъдар ала деза: къаман исторецара цхьацца «кIай хьатташ» а лехаш, шоашта эшшача-хеттача тайпара уж тIакIалтIа а йоахаш, кхыча къамашца мо репрессивни ханашка нохч-гIалгIай къаманца лелаяь харцо цхьадолча къамашта дIатIаехка гIерташ бола провокатораш а хьалхьее болабеннаб укх тIеххьарча хана.

Къамашта юкъе юкъ йоллар мо хIама да цар леладер. Из ховш а фийла а вай ца хуле дикка зе де мегаш да цу бIехача йоахараша.

КIиран бус Грознерча телевидене студе гIолла яьча передачага хьежача хайра сона вай республике уж йоахараш кIоаргденналга. Къаьстта цец воаккхаш да вайнахаи эрсаштеи юкъе дов дала мегаш да яхача йоахараш.

ДIахатта моллагIча нохчочунга е гIалгIачунга: малав, хьа къаманна, хьона хьайна хало тIакхаьчача эггара хьалха оарцагIваьннар, хьоца дукхагIа къахетаме хиннар, хьа оагIув хьаллаьцар? Эггара хьалха эрсий цIи яьккха мара, кхыметтел ший къамах волча сага а цо цIи йоаккхаргьяц. Сай вахарцалеларца сона а дуккха нийсъеннай цу тайпара моттигаш.

Хозахета аьннадац вай даьша: топо — цаI мара вец, метто — ийс вув. Цудухьа цIаккха а бера Iодиллац из «герз» цу вай бувцача демагогаша, подстрекателаша. Хьаштдолчча тайпара дIахьа дерзаде, хьаштдолчча тайпара нах а, кхыметтел къамаш а шоайла гоамдалийта, вIаши кхохкадалийта, царна юкъера безам баккха йиш йолаш герз да йоахараш, уж мукъа дитача.

Цу аз ювцача телепередаче ше къамаьл деш поэтессас Ахматова Раисас аьлар: «Сона хетачох, кIала кIийле йоацаш хьахилац йоахараш». Хилац! Цхьаболча наьха синах-дегах латаргдолчча тайпара вIаштIехь а доахаш, арадоахаш да уж.

Йоахараштa хьалхашка кортош Iочуухийташ бола интеллигенташ, хьаштдале, коммунисташ а кулгалхой а нийслу. Бахьанаш-м тайп-тайпара хул цу деша. Цхьабараш — шоашка уж йоахараш хьадувца нах юхатоха ца лоархIабеш, ла а дийгIе дIаболх; шоллагIбараш — йоахараш дохаде денал а хьаькъал а ца тоъаш тIехьашка боал, кхоалагIбараша «сон-сои юкъе ца хилчахьа», аьле, тесса дут из гIулакх. Долче, цуморча наха хац-те, бухсоццача кхаьчача, йоахараш дувцача наха шаш тIехьабоалилга...

Ма дарра аьлча, ший истори долчча тайпара довзаш дац вай къам таханарча дийнахьа. Из а я йоахараштa паргIато лу моттиг. Цудухьа Iилманхоша - историкаша шоай дош ала деза, хозадардикадар, кIомадар - къехьадар къайла а ца хьош.

Халахете а, йоахараштa атта караболх цхьабола нах. Уйла ца еш, анализ ца еш, ше долчча тайпара йоахар дIатIаэцараш хIанз а нийслу. Царех коггIортолга ю провокатораша. Хьажал Армене хIанз цуморча наха леладер. Берригача мехка латта таьзет, хьарцача аьшкабетона пенашта хIанз а кIалабоахка нах, царех сага Iимад мукъа хозаялар, яхаш оарцагIбаьнна беррига мохк, дерригa дуне — цу юккъе гIолла шоай йоахараш чакхдаха гIерташ лела провокатораш. «Армяний фу хоададе гIерт Iаьдал», «лаьтта кIал ядерни бомба эккхийтай мохк оагабар духьа», «Арменера дIакхувла дайноаной байна диса берашбой, юхадоаладергдац», яхаш гуччахьа оапаш бувц цар.

Къиза, бIеха, дегаза хул провокаторо оала дош. Политически кхетама чIоагIа боацача наха меттахьа кхетаргдолаш а оал, шоаш оалар. Вай лакхе аьннача тайпара цуморча нахах хьахул цу провокаторий рупораш а.

Сона хетачох, йоахараш дувцараш массане хаьдда юхатоха беза, Iа дувцар нийса да, яхаш, царна хьалхашка корта а ца эгабеш. Цу гIулакха къаьстта фийла хила беза, аьнна, хет сона коммунисташ а кулгалхой а, интеллигенцех бола нах, хIана аьлча цар оаз а чIоагIа эшаш хул йоахараш арадоахараштa.

ШозлагI-дале, йоахараш арадувла моттигаш дIакъовла йоагIа. Уж дIакъовларгья бакъдолча историе а таханарча вахара а вайна гуш йолча факташа. Цхьаккха «кIай хьатта» ца юташ дашха деза вай къаман а укхаза дахача кхыча къамий а Россерча, хIаьта гонахьа дахача къамашцарча бувзамий, граждански, тIема, коллективизаце, Сийлахь - боккхача Даймехка тIема истори. Бакъахьа да цу дерригнех школьни учебникаш тIа дукхагIа хилча.

КхозлагI-дале, партийни организацеша а партийни комитеташа а цахаддаш йоакхо е еза къахьегама коллективашка, дешархошта а студенташта а юкъе бу интернациональни а патриотически а кхетам балара болх тоабара, из формализмах, моттийта еча мероприятех IоцIенбара.

Йоахарашца, къамашта юкъе цIур бехка гIертарашпа цхьаккха машар хила йиш яц.

Къаман сий дувзаденна да хIаране шийна хьалхашка латта декхар цIена кхоачашдарца, интернациональни цхьоагIо чIоагIъярца.

Оаха тхоай совхоза коллективе эггара чIоагIагIа лорадер из гIулакх да. Тха коллективе болх беш а ба тайп-тайпарча къамий нах. Цхьа дезал санна барт болаш, цхьоагIо йолаш дах тхо шевар. Сона хьаха цхьа моттиг нийсъенна тха вахаре хьо кхыча къамах ва аьнна, сага халахетар, цатоам баь, цун хьашташ кIалдихьа. Сога хьаттача къамашта юкъе цIур болла, барт-безам бохабе гIерташ, аьлдиташ, йоахараш дувцараш дерригача советски халкъа моастагIий ба. Цудухьа, царца лира къовсам лоаттабе беза вай массане а.

М. ТОХОВ,
«Назрановский» совхоза слесарь-моторист, КПСС Назрановски райкома бюро член.

БАХЬАНИЙ ОВЛАШ...

Суда болх дIабодача хана зале багIараштa хетадала тарлу процесса доакъошхошта хьалхашка латта декхараш духхьал хиннача зулама мах бича чакхдоал, аьнна. Иштта хеталой а гIулакх кхыча тайпара да. Суда хьалхашка вагIача саго даьча зулама мах барал совгIа, цу зулама бахьанаш а из мишта вIаштIехьдаьннад а, вешта аьлча, зулама гIо деш хинна хьалаш малагIаш да, яхача хаттара жоп дала гIерт судахой. ДукхагIа йолча хана из вIаштIехьдоал. Шеко яц дукхагIдола зуламаш, къаьстта, паччахьалкхен рузкъа лочкъадар, шийгарча гIулакхах шийна пайда беш зулам дар, кхааш ийдар, тIахьожам боацача, къахьегама хьалаш телхадеча, эшаш бола лостам боацача моттигашка мара ца хулалга.

Цу дешашта къаьстта тешал деш да укх шера Назрановски халкъа судо къоастадаь массехк гIулакх. Уж хьахинна никъ мишта ба яхача хаттара жоп дала вай карагIдаргдолаш, тахан дувца ловра царех цхьадараш.

Ялат чуэцача хана Назранерча РТП болхло Вышегуров Салман ГАИ номер 28-46 ЧИТ йолча «ГАЗ-53» машинаца «Назрановский» совхоза кхашта дIатIавахар. Укхаза болх беш йолча комбайна чура, кхыча сага тайпан цIи а яьккха, цхьа бункер кIа тIадеттар цо ше лелаеча машина тIа. КIа тIера Iодоассаданза машин корайир милице болхлошта Вышегуров Салмана коара. Бакъда, Салман гуча ца воалаш кхы а массехк бутт баьлар.

Гуш да, кхай тIа а бригадни станашка а эшаш бола тIахьожам хиннабаларе, из зулам чакхдаргдоацилга. Цу деша хадданза теркам тIаахийта беза Барсукински отделени болхлоша а совхоза кулгалхоша а.

Иштта, кулгалхой тIахьожам а леррттIа лостам а боацаш хиларах, доккха зулам де вIаштIехьдаьлар коммунальни боахама контролер хиннача Оздоев Шабаз-Гирей. Бахача нахагара квартплата доагIа ахча гулде дезаш вар из, бакъда, вай ма аллара, ахча гулдара а из дIачуэцара а система лерттIа Iалашъяь ца хиларах Оздоева карагIдаьннад, 8 эзар сом гаргга паччахьалкхен ахча ший гIулакхашта доаде.

Судебни процесса балха юкъе дакъа лоацаш хилар 70 совгIа саг. Дукха къахьега дийзар тха из зулам а цунна гIо деш хинна хьашташ а тохкаш. Дуккхача тешашца къамаьл деш, суда къаьгга гучадаьлар квартплата доагIа ахча леладар а цу гIулакха йола отчетность а эшшача тайпара теркам тIабохийташ йоацилга. Цу дешашта къаьстта тешаллу Ш.-Г. Оздоева судага дийцачо. Ший къамаьла юкъе цо аьлар: «Апрель бетта гулдаь ахча, аз кассе дIачуденнадоацаше а. тIехь - тIадоагIача бетташта лаьрхIа дола квитанцеш хьаделар сога. ХIаьта, аз из ахча сай гIулакхашта доадаьлга сентябрь — октябрь бетташка мара гучадаланзар».

Шеко яц зулам хьалххегIа а гучадакха, кIезигагIа хилийта йиш йолаш хинна хиларах. Из вIалла ца халийта а таро яр коммунальни боахама кулгалхой. Ш.-Г. Оздоев массехказа судо бехктокхаме эза саг ва (цкъа документашта подлог ярах а), цудухьа цунна вIалла мегаргболаш болх а бацар цунга кхаьчар. Вешта аьлча, контролера балха теркам тIабоацаш, из лоархIаме гIулах тесса дита хиларах, саг дукха ха яккха ший дезалах къаьстар.

Оздоев Шабаз - Гире бехк кIезигагIа хетабалийта валлац со цу дешашца. Ший леладер мел Iоткъаме зулам да ца ховш вацар из, хIаьта а. коммунальни боахама кулгалхоша уйла е езаш да-кх нийсденнар.

Кхоачаш суда вицвенна а ваьннавацар Ш.-Г. Оздоев, укх зале цун воI Аслан-Гири кхаьчача хана. Милице болхлоша тика чуваьнначара лаьцавар из. Ахча, тайп-тайпара 789 сома маьха промышленни товараш дIадахьа кийчдаьдар зуламхочо.

Дувца дезац, Аслан-Гири эша кхетам а хьехам а боацаш хьалкхийна саг волга. ВIалла тамаш йолаш дац, из зIамига саг юххьанза денз харцахьча новкъа валар.

Социальни цхьа овла боацаш хилац моллагIа зулам. Массе хана а зе йиш йолаш да из дегIадара наькъаш. Хала хете а ала деза, зуламаш ца халийтара лаьрхIа бола профилактически болх ледара лелабелга. Бокъо лораеча органашта хьалхашка нийсвенна саг дукхагIча даькъе зулам чакхдаьккха ваьнна саг ва. Хила дезар иштта дацар. ХьалхегIа а, сагах (дукхагIбараш кагирхой ба уж) зуламхо хилалехьа, из цу новкъа вала лаьрхIа волча хана, тIакхача езар цунна уж органаш. Массанена ховш да, вIалла дага а доацаш, цIаьхха зуламаш ду моттигаш геттара кIезига йолга. ДукхагIа йолча хана кIезиг - кIезига харцахьа вувлаш волало моллагIвола зуламхо. ХьалххегIа а цун зулама никъ хоада ца бича, тIехьагIа цох доккха зе дала тарлу. ДукхагIча даькъе, практико ма гойттара, из иштта хила а хул.

Кагирхоша зуламаш дара бехке дукхагIча даькъе цар дай-ноаной ба. Уж ба эшаш бола кхетам а хьехам а шоай тIехьенна бала безараш. Бакъда, таханарча дийнахьа наха юкъе яьржа я дуача хIаманца, тIадувхача барзкъашца тIехье Iалаш йича даь-наьна декхар чаккхдоал яха, харцахьа уйла. Юхедисар, цу тайпарча наха хетачох, школас, общественни организацеш дала доагIа.

Духхьал ший даь а наьна а бехках вар аьнна, хеташ ва со, дукха ха йоацыаш суда зале хинна Умаров Ахьмад. Из ткъеста шу даьнна зIамига саг бехктокхаме озаш вар РСФСР УК 80-ча статьяс белгалдаьккха зулам дарах. Вешта, берригаш дIакхетаргболаш оалаш хилча цу статьяс белгалдаьккха зулам эскара гIулакхах кIалхарвала гIертилга да.

Умарова дош дувцаш хинначар зувш дар, цун да Хьасан харцахьа позици лаьца волга. ДукхагIча даькъе цун бехках а висавар из зIамига саг, ше тIавийхача военкомате дIатIа ца водаш.

Правовой паччахьалкхе хьаеш вай дукха къахьега дезаргда аьнна хеташ ва со. Керттердар — закон лоархIаш кхее еза вай воай тIехье. Из да эггара чIоагIагIа эшаш дар. ШоллагIча даькъе да дукхагIа йола законодательни акташ хувца а тоае а езаш хилар. Цу гIулакхаша айбергба советски законаца, халкъа судаца бола лоархIам.

Б. ГАРДАНОВ,
Назрановски халкъа суда председатель.

ХУВЦАМАШ ГIАДВУГАШ ДА

Сунженски района «Победа» яхача колхоза № 1 йолча шурий-товарни ферма коллектив укх тIеххьарча шерашка шоай боахаме меттел районе а тIехьаюсачарех цаI яр. ЦIаккха а аьттув балацар цун паччахьалкхенга шура йохкара планаш кхоачашъе. Цу хьакъехьа кIезига дийцадац укх тIехьарча шерашка. Цхьабакъда, дитIехьа вогIа хиле мара, дикагIча оагIорахьа эргадоалаш хIама дацар укхаза.

Къаьстта воча хьале хулар хьайбаш Iан замалахьа. Iа юкъе деннача хана доакъар кхоача а дале, шоаш дергдар фуд ца ховш сагота хьовзар ферма болхлой. ТIаккха оарц деха болалора боахама а ферма а кулгалхой.

Фу бахьан хиннад цу деша? Цу хаттара жоп дала йиш я аьнна хет сона иштта: цкъа-дале, тесса бита хиннаб ферма кулгалхоша шоай болх, шозлагI-дале, кхом ца беш, лора ца деш, зехьа доадеш хиннад ахархоша цIеначa хьацарца Iалашдаь доакъар. Хьайбаш леладерий фу бехк ба? Уж-м, цу хана а, хIаьта хIанз а, низ-хьинар кхо ца деш тIатеIIа къахьегаш хьабоагIа. Шоашка болча кхоачамга хьежжа мара вIаштIехьа дий цар хьайбашта дизза гIулакх дIакхачийта? Дац. Цунна къаьгга тешал ду вай лакхе белгалдаьхача дIаихача шераша, таханарча дийнахьа цигарча хувцамаша...

Кхы тайпа да хIанз ферме гуш дола сурт-сибат. Дикача цIендас ший ковна санна дег тIара доал ду хIанзарча ферма кулгалхоша шоай доалахьа мел долчун. Къаьстта кхом а беш, лораду укхаза доакъар. Цхьа кийла йоаяц зехьа. Хьайбашта дIатела ялат, кхыдола доакъар рационнагIа доагIача бесса да. Цул совгIа, дагадехача хана луш а, дага ца дехача ца луш дац из хIанз. Хьадда я хайбаш кхоаба ха. ДоагIа ялат дизза дIакхоачийт, ца доагIар, хьалха санна, дIа-хьа мел хьажача кошта кIала гуш хилац. Цу духьа болх а дикагIа дIабода, цунга хьежжа коллектива къахьегама толамаш а лакхденнад.

ЦIаккха ца хиннача бесса дика дIаболабаьб ферма коллективо укх Iай ший болх. Ханнахьа оарцагIа а баьнна, дика вIаштIехьаяьхай хьайбай помещенеш. Шортта, кхоачам хиллал Iалашдаьд тайп-пайпара доакъараш. ТIаккха фу хала да болх хьабе а лакха толамаш даха а!

ДIадахача бIарчча шера ферма коллективо паччахьалкхенга ехкар миссел шура укх шера ялх бетта ехкар. ХIанз ер шу чакхдоалаш планагIа цар йохка езар 1470 тонн я.

Юкъера лаьрхIача 2350 килограмм шура яр укх шера планагIа цхьан Iаттагара укхаза яккха лаьрхIа хиннар. БелгалдаккхадоагIа, из декхар кхоачаш хинна массехк бутт баьнналга. ХIаьта цхьацца болча доярокаш-м, шозза а кхы дукхагIа а кхоачашдаьд шоай декхараш.

— Халонех ца кхераш, болх тоабергболаш-м ба тха хьайбаш леладераш, нагахьа Iа царна эшар ханнахьа дIалой, — йоах ферма заведующе Бузуртанов Iийсас. — «Даьсса гали уралаттац», яхаш ма-дий вай кица, цунга хьежжа, хьа таронга хьежжа мара болх а дIагIоргбац. Бакъда, цхьаькха-м да, кIаьд а ца луш, кIорда а ца деш, хьалеха еза-кх уж таронаш. Цхьаннена шоллагIвар бIарахьежарах, сога хьаттача, гIулакх хургдац. ХIанз тхога эша кхоачам болаш а ба, цунга хьежжа тха коллективо дика къа а хьег.

Шийх лаьца хIама аланзар ферма заведующе. Цхьабакъда, со ва хийцца ала йиш йолаш: цхьаккха тайпа хало ца къовсаш, дерригa ший низ-хьинар оарцагIдаьккха, ди-бийса а тIехьа укхаза долаш болх дIахьош ва ферма кулгалхо. Цунна тешал ду укхаза хиннача доккхийча хувцамаша. Тешал ду цох иштта ферма къахьегамхоша шоаш а.

ТIеххьара цIераш яха безам ба социалистически яхье хьалхале а лелаеш, даим хьинаре къахьегаш хьабоагIача хьайбаш леладерий. Уж ба доярокаш Футиева Соня, Котельникова Валентина, Нальгиева Фатима, Iаьсий леладеш бола Газгиреева Либихан, Хасиева Хади, бежа Iуй Евлоев Тухан, Евлоев Рашид, иштта кхыбараш.

М. МАГОМЕТОВ.

СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛА ТЕРРИТОРИАЛЬНИИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИИ ХОРЖАМА ОКРУГИЙ ХОРЖАМА КОМИССЕШ ВІАШАГІЙОХКАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

нина цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара. Грозненски район.

Юсупов Хизар Докаевич, Урус-Мартановски районни агропромышленни объединене къахьегам лорабара керттера инженер, агропромышленни комплекса болхлой Урус-Мартановски районни профсоюзни комитета президиумагара.

Эльмурзаева Роза Заиндиновна, портная, Урус-Мартановски райбыткомбината къахьегама коллективагара.

№ 668 ЙОЛА ЛЕНИНСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ:

Аушева Асет Салмановна, швея, художественни промыслай производственни объединене къахьегама коллективагара.

Берсанукаева Хеди Увайсовна, Х. Нурадилова цІерагІча театра литературни даькъа заведующи, Х. Нурадилова цІерагІча Нохчий Паччахьалкхен драматически театра коллективагара.

Бугаев Абдулла Махмудович, хьехархо, Л. Н. Толстой цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета къахьегама коллективагара.

Головко Лариса Ивановна, почтамта оператор, Грозненски почтамта къахьегама коллективагара.

Ларин Александр Алексеевич, тракторист, «Родина» совхоза къахьегама коллективагара.

Макеева Елена Викторовна, кхерамзлен техникана йола инженер, скори медицински гІон больница къахьегама коллективагара.

Маслевцова Таисия Касимовна, Грозненски производственни швейни объединене № 1 йолча филиала профкома председатель, текстильнии яйгачен промышленноста болхлой профессиональни союза Нохч-ГІалгІай обкома президиумагара.

Медаев Сайпи Денильбекович, бригадир, «Связьстрой-2» треста № 209 йолча ПМК къахьегама коллективагара.

Омарова Зарема Сосламбековна, парте Ленински райкома секретарь, КПСС Ленински райкома бюрогара.

Павлова Адель Михайловна, № 41 йолча юкъерча школа хьехархо, «Знание» общества Ленински районни организаце правлене президиумагара.

Попов Виктор Ермолаевич, завода керттерча механика заместитель, «Красный молот» завода къахьегама коллектива Советагара.

Применко Татьяна Петровна, аппаратчица, Грозненски шурий завода къахьегама коллективагара.

Сыроежко Елизавета Юрьевна, № 1570 йолча автоколоннан кладовщица, ВЛКСМ Ленински райкома бюрогара.

Тарадыменко Людмила Борисовна, вязальщица, «Чеченингуштрикотажбыт» объединене къахьегама коллективагара.

Франгулов Геннадий Сергеевич, Грозненски мехкдаьтта института профкома председатель, халкъа образованен Іилмани болхлой профессиональни союза Нохч-ГІалгІай обкома президиумагара.

№ 669 ЙОЛА ЗАВОДСКОЙ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ:

Арсеньева Нина Сергеевна, йоккхагІйола Іилман сотрудник, ГрозНИИ къахьегама коллектива Советагара.

Братерский Юрий Александрович, токарь, «Нефтехимзапчасть» Грозненски завода къахьегама коллективагара.

Джамалдаев Иса Алиевич, плотник, «Чеченингушстрой» объединене СМУ-2 къахьегама коллектива Советагара.

Дорогочинская Виктория Акимовна, ГрозНИИ лабораторе заведующи, «Знание» общества Заводской районни организаце правлене президиумагара.

Исабаева Юлия Сайдрахмановна, маляр, Грозненски биохимзавода къахьегама коллектива Советагара.

Коротин Владимир Иванович, слесарь, центральни приборремонтни мастерской къахьегама коллектива Советагара.

Мадалов Хезар Амжаевич, слесарь, А. Шерипова цІерагІча ГНПЗ къахьегама коллектива Советагара.

Мамаев Мавлед Абдулхажиевич, слесарь, СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически завода къахьегама коллектива Советагара.

Минаева Тансия Ивановна, парте Заводской райкома секретарь, КПСС Заводской райкома бюрогара.

Москаленко Нина Ивановна, слесарий-сборщиккий бригадир, Грозненски радиотехнически завода къахьегама коллектива Советагара.

Мороз Виталий Георгиевич, слесарь, «Грознефтехимремстрой» треста № 4 йолча специализированни ремонтно-гІишлон управлене къахьегама коллективагара.

Темирсултанов Ахмед Умарович, участка начальник, ТЭЦ-2 къахьегама коллектива Советагара.

Челканова Татьяна Васильевна, планови отдела начальник, Ленина цІерагІча ГНПЗ къахьегама коллектива Советагара.

Шахидова Зара Супьяновна, «Чечингушстрой» объединене жилищно-коммунальни контора инженер-экономист, ВЛКСМ Заводской райкома бюрогара.

Шевцова Надежда Владимировна, «Грознефтеоргсинтез» объединене медсанчаста ГО штаба начальник, медсанчаста къахьегама коллективагара.

№ 670 ЙОЛА ОКТЯБРЬСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ОКРУГ:

Баширова Табарик Мансаевна, болхло, Грозненски хлебокомбината къахьегама коллективагара.

Бульбина Любовь Георгиевна, тІахьожамхо-монтер, Грозненски электрически сетей къахьегама коллективагара.

Вагапов Хабибул Баудинович, болхло, электромеханически завода къахьегама коллектива Советагара.

Воробьев Сергей Витальевич, наладчик, «Промавтоматика» НПО завода къахьегама коллективагара.

Гайтукиева Елизавета Бекхановна, комсомола райкома секретарь, ВЛКСМ Октябрьски райкома бюрогара.

Герасимов Анатолий Иванович, электриккий бригадир, Грозненски кога гІирса фабрика къахьегама коллективагара.

Голосова Елена Викторовна, инженер, «Главтранснефть» Грозненски пусконаладочни управлене къахьегама коллективагара.

Ивановская Татьяна Яковлевна, инженер, Нохч-ГІалгІай химически завода къахьегама коллективагара.

Кагирова Мерхазии Абхаджиевна, прессовщица, Грозненски кога гІирса фабрика къахьегама коллективагара.

Левченко Наталья Анатольевна, тІахьожамхо, бІаргаш дайнарий Ерригроссийски Общества учебно-производственни предприяте къахьегама коллективагара.

Махамаев Магомед Даудович, оператор, «Октябрьнефть» НГДУ къахьегама коллективагара.

Потемкин Леонид Петрович, г. Грозне локомотивни депо машинист-инструктор, машиннаькъа болхлой профессиональни союза Октябрьски районни комитета президиумагара.

Судакова Елена Евгеньевна, инженер, «Промавтоматика» ВНИПИ къахьегама коллективагара.

Хамадов Асламбек Абдурахманович, газоэлектросварщик, «Кавказгазспецстрой» треста Грозненски управлене къахьегама коллективагара.

Шутин Владислав Петрович, парте Октябрьски райкома хьалхара секретарь, КПСС Октябрьски райкома бюрогара.

№ 671 ЙОЛА СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Адуева Шумисад Алаудиновна, № 6 йолча швейни цеха технолог, Грозненски производственни швейни объединене къахьегама коллективагара.

Балкова Лариса Жоржевна, инженер, «Электроприбор» Грозненски завода къахьегама коллективагара.

Башмнов Николай Владимирович, парте Старопромысловски райкома секретарь, КПСС Старопромысловски райкома бюрогара.

Грудницкий Владимир Романович, оператор, «Старогрознефть» НГДУ къахьегама коллектива Советагара.

Джамалдиев Нурди Саит-Ахметович, плотник, «Грозтрубопроводстрой» треста УПТК къахьегама коллективагара.

Епифанова Татьяна Николаевна, насосни станце машинист, «Старогрознефть» НГДУ къахьегама коллектива Советагара.

Ибрагимова Зура Рамзановна, бетонщица, «Грознефть» СМУ къахьегама коллективагара.

Карпенко Марина Анатольевна, № 26 йолча юкъерча школа хьехархо, ВЛКСМ Старопромысловски райкома бюрогара.

Магомадова Елизавета Абуязитовна, дрожжевар, № 3 йолча хлебозавода къахьегама коллективагара, Старопромысловски район.

Магомадов Моулды Мусаевич, грузчик-экспедитор, «Трансмаш» завода къахьегама коллектива Советагара.

Митюков Евгений Куприянович, инженер-технолог, «Грознефтемаш» завода къахьегама коллективагара.

Полушкин Анатолий Викторович, электромонтер, «Старогрознефть» НГДУ къахьегама коллектива Советагара.

Стебунов Сергей Викторович, воккхагІвола пожарни, № 2 йолча самостоятельни военизированни пожарни даькъа къахьегама коллективагара, Старопромысловски район.

Целовальникова Ирина Ивановна, инженер, «Союзавтоматстром» завода къахьегама коллектива Советагара.

Шамаева Роза Мовлидовна, упаковщица, «Трансмаш» завода къахьегама коллектива Советагара.

№ 672 ЙОЛА ГРОЗНЕНСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Азиева Залпа Муцаевна, Советски района Кирова цІерагІча колхоза диспетчер, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Советски районни комитета президиумагара.

Амаев Удди Шуддинович, Ермоловски деревообрабатывающи комбината ВЛКСМ комитета секретарь, ВЛКСМ Грозненски райкома бюрогара.

Батукаев Алик Харонович, электромонтер, Горячеводски УВР къахьегама коллективагара, Грозненски район.

Джабраилова Таус Лечиевна, кадрий отдела йоккхагІйола инспектор, «Гикаловское» яхача Нохч-ГІалгІай производственни объединене къахьегама коллективагара, Грозненски район.

Заречный Николай Васильевич, колхоза ревизионни комиссе председатель, Грозненски района «1 Мая» колхоза къахьегама коллективагара.

Ибрагимова Елена Андреевна, медсестра, Советски центральни районни больница къахьегама коллективагара.

Ибрагимова Асет Абдулаевна, склада заведующи, Ленина цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Грозненски район.

Коркоценко Людмила Михайловна, парте Грозненски райкома секретарь, КПСС Грозненски райкома бюрогара.

Лабазанов Абу Мумаевич, музыкальни школа хьехархо, районни культура ЦІен къахьегама коллективагара, Советски район.

Маулиева Анисат Ибрагимовна, ОТК тІахьожамхо, Ермоловски деревообрабатывающи комбината къахьегама коллективагара, Грозненски район.

Назирова Бирлант Ахмет-Султановна, хьехархо, Советское яхача юрта юкъерча школа къахьегама коллективагара.

Ромащенко Валентина Николаевна, доярка, «60 лет Октября» совхоза къахьегама коллективагара, Грозненски район.

Скибицкая Ася Александровна, агроном, «Грозненский» яхача совхоза къахьегама коллектива Советагара.

Сулайманов Абусаит Сайдаевич, газоэлектросварщик, «Ленинский путь» яхача совхоза къахьегама коллектива Советагара, Советски район.

Тарамова Тамара Абдурахмановна, лаборантка, № 1 йолча шурий совхоза къахьегама коллективагара, Грозненски район.

№ 673 ЙОЛА АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Безрученко Таиса Ивановна, Ачхой-Мартановски восьмилетни школа хьехархо, Ачхой-Мартана харжархой собранегара.

Беляева Айна Вахаевна, хьехархо, № 3 йолча юкъерча школа къахьегама коллективагара, с. Ачхой-Мартан.

Дадуев Мамед Абуевич, парте Ачхой-Мартановски райкома секретарь, КПСС Ачхой-Мартановски райкома бюрогара.

Галаев Адам Мухтарович, «Заветы Ильича» колхоза воккхагІвола экономист, Краснооктябрьское яхача юртарча харжархой собранегара, Сунженски район.

Захаев Леча, мехотряда начальник, «Лермонтовский» яхача совхоза къахьегама коллективагара, Ачхой-Мартановски район.

Иванова Нина Тимофеевна, Ачхой-Мартановски района халкъа образоване районни отдела методкабинета методист, халкъа образованен Іилмани болхлой профессиональни союза Нохч-ГІалгІай областной президиумагара.

Иналов Умар Баудинович, болхло, Ачхой-Мартановски мехлесхоза къахьегама коллективагара.

Исхаев Супьян Абуевич, болхло, «Орджоникидзевский» совхоза къахьегама коллективагара, Ачхой-Мартановски район.

Масаева Маа Алсабековна, бригадир, «Новосельский» совхоза къахьегама коллектива Советагара, Ачхой-Мартановски район.

Могильный Алексей Егорович, мехкдаьттен гази якхкхара оператор, «Октябрьнефть» НГДУ къахьегама коллективагара, Сунженски район.

Музаева Светлана Магомедовна, лор, Ачхой-Мартановски центральни районни больница къахьегама коллективагара.

Саралиев Руслан Ансуркаевич, керттера энергетик, «Победа» колхоза къахьегама коллективагара, Сунженски район.

Терхоева Рукият Уматгиреевна, инженер, Самашкински консервни завода къахьегама коллективагара, Ачхой-Мартановски район.

Тюхова Вера Алексеевна, XX партсъезда цІерагІча колхоза колхозница, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Сунженски районни комитета президиумагара.

Черкасова Валентина Васильевна, аппаратчица, химреагентий Карабулакски завода къахьегама коллектива Советагара, Сунженски район.

№ 674 ЙОЛА НАЗРАНОВСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Абрашин Валерий Александрович, парте Назрановски райкома секретарь, КПСС Назрановски райкома бюрогара.

Албакова Ханифа Муссаевна, «40 лет Октября» совхоза доярка, ТІой-Юрта харжархой собранегара, Назрановски район.

Акмурзиев Магомед Борисович, парте Малгобекски горкома секретарь, КПСС Малгобекски горкома бюрогара.

Ахушкова Соня Мусаевна, хьехархо, № 1 йолча Назрановски юкъерча школа къахьегама коллективагара.

Батурина Валентина Николаевна, токарь, бурувтохара балхий Малгобекски управлене къахьегама коллективагара, г. Малгобек.

Берсанов Хаджибикар Хамидович, слесарь, Назрановски трикотажни фабрика къахьегама коллектива Советагара.

Гендергуноев Адым Абдулович, установка машинист, технологически транспорта Малгобекски управлене къахьегама коллективагара.

Горлова Лидия Ивановна, керттерча бухгалтера заместитель, «Малгобекнефть» НГДУ къахьегама коллектива Советагара.

Гиреев Ахмет Сарым-Султанович, участка начальник, Назрановски мукомольни завода къахьегама коллективагара.

Евлоева Ашат Магомедовна, М. Горьке цІерагІча совхоза отделене управляющи, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Малгобекски районни комитета президиумагара.

Муцольгова Аминат Тугановна, № 3 йолча библиотека заведующи, г. Назрань, культура болхлой профессиональни союза Назрановски районни комитета президиумагара.

Ужахов Саварбек Мусаевич, мастер, Назрановски наькъий ремонтно-гІишлон управлене къахьегама коллективагара.

Хаутиева Тамара Орцхаевна, Назрановски юридически консультаце заведующи, «Знание» яхача общества Назрановски районни организаце правлене президиумагара.

Шалько Федор Филипович, слесарь-монтажник, «Назраньагропромстрой» яхача боахамашта юкъерча гІишлон объединене къахьегама коллективагара, Назрановски район.

Шевченко Александр Иванович, компрессорни станце слесарь, Грозненски газ чакхйоахача завода Вознесенски производства къахьегама коллективагара, Малгобекски район.

№ 675 ЙОЛА НАУРСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Абдулгаджиева Хедижат Германовна, «Гребенской» яхача винсовхоза къахьегама коллективагара, Шелковски район.

Амиева Тамуся Лечиевна, «Знаменский» совхоза комсаш лелаер, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Надтеречни районни комитета президиумагара.

Байсултанова Лизан Абдуевна, «Чеченингушстрой» гІишлон управлене ПМК-3 берий беша няня, Шелковски район, берий беша къахьегама коллективагара.

Бисултанова Макка Абуевна, хьехархо, № 2 йолча Знаменски юкъерча школа къахьегама коллективагара, Надтеречни район.

Гайрбеков Лечи Алаудинович, племучетчик, «Красное знамя» колхоза къахьегама коллективагара, Наурски район.

Гриниченко Владимир Николаевич, мастер-наладчик, «Наурский» совхоза къахьегама коллективагара, Наурски район.

Коваленко Людмила Викторовна, Наурски восьмилетни школа хьехархо, халкъа образованен Іилмани болхлой профессиональни союза Наурски районни комитета президиумагара.

Малаев Петр Владимирович, «Бурунный» яхача совхоза тракторист, ВЛКСМ Шелковски райкома бюрогара.

Махаури Бексолтан Умаромич, гидротехник, Ленина цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Наурски район.

Махтиев Усман Алиевич, бригадир, «Верхненаурский» яхача совхоза къахьегама коллектива Советагара, Надтеречни район.

Мишутушкина Мария Павловна, зоотехник, «Червленский» колхоза къахьегама коллективагара, Шелковски район.

Музаев Султан Магомедович, болхло, «Надтеречное» яхача ремонтно-технологически предприяте къахьегама коллективагара, Надтеречни район.

Седова Любовь Ивановна, совхоза столове болхло, Калинина цІерагІча совхоза къахьегама коллективагара, Наурски район.

Сундуков Анатолий Николаевич, парте Наурски райкома секретарь, КПСС Наурски райкома бюрогара.

Хомич Нина Валентиновна, «Россия» яхача колхоза диспетчер, Мекенская яхача станицерча харжархой собранегара, Наурски район.

№ 676 ЙОЛА КЪАМАН-НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Абдурагимов Айсолта Абдурагимович, Гагарина цІерагІча колхоза колхозник, Зандак яхача юртарча харжархой собранегара, Ножай-Юртовски район.

Абдулмуслимова Ханы Абдулмуслимовна, штукатур, № 12 йолча ремонтно-гІишлон управлене къахьегама коллектива Советагара, Ножай-Юртовски район.

Абубакаров Алимпаша Хусиханович, XXII партсъезда цІерагІча колхоза колхозник, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Ножай-Юртовски районни комитета президиумагара.

Ахмедова Аминат Алхазуровна, централизованни бухгалтере расчетни группан кулгалхо, халкъа образованен Іилмани болхлой профессиональни союза Ножай-Юртовски районни комитета президиумагара.

Висмуратова Замани Муцуевна, табаковод, Калинина цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Ножай-Юртовски район.

Дакалов Расул Ахъядович, колхозник, Ленина цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Ножай-Юртовски район.

Исламова Камета Солиевна, колхозница, А. Шерипова цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Ножай-Юртовски район.

Канаев Хусейн Кайсарович, воккхагІвола агроном, «Дружба» яхача совхоза къахьегама коллектива Советагара, Гудермесски завод.

Куразов Альви Хасанович, № 13 йолча тикан продавец, Гудермесски универсальни городской торга къахьегама коллективагара, г. Гудермес.

Мадиева Малкан Хуселбиевна, Суворов-Юртовски халкъа депутатий юрта Совета исполнительни комитета секретарь, ВЛКСМ Гудермесски горкома бюрогара.

Магомаева Патима Асвадовна, акушерка, Ножай-Юртовски центральни районни больница къахьегама коллективагара.

Турлуев Апти Усамович, болхло, Гудермесски горпищеторга къахьегама коллективагара, г. Гудермес.

Цемох Ирина Викторовна, кадрий отдела инспектор, Гудермес станце вагонни депо къахьегама коллективагара.

Шлыков Иван Лукьянович, парте Ножай-Юртовски райкома секретарь, КПСС Ножай-Юртовски райкома бюрогара.

Эсуева Зульта Пикиевна, штукатур-маляр, Гудермесски ремстройуправленена къахьегама коллективагара.

№ 677 ЙОЛА УРУС-МАРТАНОВСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Абдурзаков Абдурахман Хамзатович, болхло, «Агропромхимия» яхача Урус-Мартановски районни объединене къахьегама коллектива Советагара.

Арсамакова Мария Мовлатовна, Урус-Мартана № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, ВЛКСМ Урус-Мартановски райкома бюрогара.

Ахмядов Илес Хасаудинович, шофер, Веденски района КПСС XXII съезда цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара.

Бисолтанова Аминат Салмановна, парте Урус-Мартановски райкома секретарь, КПСС Урус-Мартановски райкома бюрогара.

Волкова Дина Федоровна, хьехархо, санаторно-лесной школа къахьегама коллективагара, Веденски район.

Габашев Бувайсар Исрапилович, тракторист, Ленина цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Веденски район.

Гончар Раиса Леонидовна, «Красноармейский» яхача совхоза свинарка, Алхан-Юртовски юртсовета Краснопартизански яхача поселкерча харжархой собранегара, Урус-Мартановски район.

Гудаев Рамзан Бакарович, директор, Веденски района ремонтно-технически предприяте къахьегама коллективагара.

Дакашева Шайман Алсултановна, бухгалтер, С. Орджоникидзе цІерагІча колхоза къахьегама коллективагара, Веденски район.

Межидова Сапита Жунидовна, лаборант, Урус-Мартановски райпищекомбината къахьегама коллективагара.

Николаенко Юрий Дмитриевич, инженер-тІахьожамхо, «Урус-Мартановское» яхача ремонтно-технически предприяте къахьегама коллективагара, с. Урус-Мартан.

Оськина Мария Даниловна, штукатур, ремонтно-гІишлон участка къахьегама коллективагара, Веденски район.

Умарова Даша Адамовна, № 20 йолча центральни районни аптека фармацевт, Урус-Мартан, медицински болхлой профессиональни союза Нохч-ГІалгІай областной комитета президиумагара.

Талгаев Адам Ахмедович, Урус-Мартановски районни агропромышленни объединене инженер, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Урус-Мартановски районни комитета президиумагара.

Яшуркаев Муса Исаевич, бригадир, «Солнечный» совхоза къахьегама коллективагара, Урус-Мартановски район.

№ 678 ЙОЛА ШАЛИНСКИ КЪАМАН-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМА ОКРУГ.

Ахмадова Луиза Абубакаровна, болхло, «Северо-Кавказская» яхача птицефабрика къахьегама коллективагара, Шалински район.

Бацаров Имали Нуралиевич, болхло, Шалински райпищекомбината къахьегама коллективагара.

Билалова Мурман, свекловод, «Курчалойский» совхоза къахьегама коллективагара.

Вахаев Мовсар Махмудович, парткома секретарь, «Шалинский» совхоза къахьегама коллективагара.

Гамаев Али Магомедович, кхестача пийшка машинист, Нохч-ГІалгІай цементни завода къахьегама коллектива Советагара.

Гебертаева Зулпа, «Джалка» совхоза тракторист, Шаьларча харжархой собранегара.

Демельханова Мария Зиявудиновна, парте Шалински райкома секретарь, КПСС Шалински райкома бюрогара.

Докуев Абек Хасамбиевич, слесарь, «Аргунводпром» объединене къахьегама коллективагара.

Домбаева Люба Хамзатовна, Грозненски мясокомбината болхло, Шалински район, ВЛКСМ Шалински райкома бюрогара.

Дукураев Шарани Бидиевич, инженер, Нохч-ГІалгІай шекар доаккхача завода къахьегама коллективагара.

Езиева Элима Якубовна, школа директор, № 8 йолча юкъерча школа къахьегама коллективагара, Шаьла.

Лорсанов Юрий, слесарь-сборщик, «Пищемаш» яхача Аргунски завода къахьегама коллективагара, Шалински район.

Матуев Хан-Паша Шамсудинович, «Предгорный» совхоза механизатор, агропромышленни комплекса болхлой профессиональни союза Шалински районни комитета президиумагара.

Муцухаева Тамуса Сираждиевна, болхло, «Южный» яхача совхоза къахьегама коллективагара.

Сулейманов Руслан Хамидович, совхоза директор, Шалински района «Джалка» яхача совхоза къахьегама коллективагара.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1988 шера, 13 декабрь.

СРВ. Советски Союзо технически новкъостал а деш, доазол дехьа хІанз хьалъеча эггара йоккхагІйолча гидроэлектростанцеех цаІ я Хоабинь яхача ГЭС. Проекта тІа оттадаь да ГЭС керттера сооружененн лаьттан кІал хургІолаш. Советски специалисташа цхьана болх беш хьахиннай гидрогІишлонхой професси.

СУРТА ТІА: укх къонача болхлочо сварщика говзал Іомайай Советски Союзе.

А. ШОГИНА сурт. (ТАСС).

СЕНГА ХЬЕЖАШ БАГІА?

ДагадоагІа, цхьа ха яр тІакІалтІа а доахаш бераш шоайла кулгаш дІа-хьа хьоахкаш. Шонк ца йоаллачунга во хьал дар: футтарвора, бегвоахар: наке боча гаки да из, яхаш.

ХІама ца эшшаш боккхийчарна нийсса болх бора бераша, къаьстта юртарчар. Сона сайна дагадоагІа тхоаш, 5—6 классашка деша дагІача хана, школера чудоагІаше а доккхий шодаш гІа дехке, йол вІашкатоха аргІеиха, оахоша башха кирпишкаш яь, цІенош дийтта, кхыдола балхаш даь. Дешарах а дикагІа кхетар, деГаца физически низ а Іовра, унахцІенагІа а хулар цу ханара бераш, ца хаддаш меца долаше а. ПаргІато, хьал-таро дикагІа йолга дий а хац, хІанзара бераш тІера дац къахьегара. Вешта, «тІера дац» аьлча а нийса хургдац. Саг-м зІамига волаш денз къахьегамца, хІама хьадарца са долаш хул. Кулгех шонкаш ца яхкара бехк берий бац, царна хьаде хІама ца хулийта, царех «боча гакеш» хьаду вай да бехке.

«ДикагІа мел дар — бераштта» яхаш, уж леладича, вайна хет, воаш царна доккха гІулакх деш санна. Дап. Зе ду. Хьажал статистикас фу йоах («Къона коммунист» яха журнал, 1988). Школе деша ха йолча вай мехкарча берашта юкъе 30 процент хиллал дараш — унахцІеналтара диллача эггара кІалдисачарех лоархІаш да. Лорий меттала аьлча, «риск» яхача группа юкъе доагІаш да уж. ХІанзалехьа а нийлу цар давлени. ХІаьта, бараштта шу доаллаш цар дегІах латаргдаш, яхаш дІахо хоам бу журнало, диабет, гипертония, атеросклероз яха лазараш. Вешта аьлча, хІанззехьа а хьахулаш латта инвалидаш ба-кх уж, дІатІаьхьажача дегІ-кеп долаши сахкат доацаши бале а. Цу 30 процента юкъе Наьсарерча школашкара бераш а доагІа. Царна а яц къахьега, лазарашта духьале яра шоай дегІаца физически низ Іоабе, кулг-говзал Іомае, тайп-тайпара профессеш йовза а царех шоашта езаеннар хьаІомае а моттиг.

БІаргаш кхаллалца книжка тІа хьежаш дагІа аьле, мича дувзаду беро ший 10 шерара вахар школаца. Знанел совгІа, цо цигара пайда боцаш бах дукха хІамаш мадий, царех керттера дар — къахьегама говзал а йолаш. Берий къахьегама лоархІамах кІоарга истори йолаш ба. Дика вІаштІехьаьккхача общество, йоах Карл Маркса, 9 шерара даьнача хІара бераха пайдане хІама хьадеш вола болхло хила веза, вешта аьлча. Іалама закон кхоачашдеш хила веза из: хІама дуаш вале — болх а беш. Кертаца баь а ца Іеш, кулгаца. Ха а хоадаьй бера доккхалга, зІамигалга хьежа: 9—12 шу даьнначо — мастерске е цІагІа — 2 сахьата къахьега деза, 13-гара 15-нега кхаччалца ха йолчо — 4 сахьата, 16-гара — 17-нега кхаччалца ха йолчо — 6 сахьата.

КІезига теркам бац цу гІулакха школьни реформо тІабахийтар а. ХІаьта а, практикага диллача, цул хала гІа дІадоадаш гІулакх дац Наьсарерча школашка. Юкъ юкъе масалаш-м нийслу укхаза, берий къахьегам вІаштІехьбоаккхаш. Ахкан деношка совхозашка кІезигадукха шоай къахьегамцара безам гучабаккха таро хул цхьадолча берий. Масала, «Назрановский» совхоза къаьнача свекловодашта юкъе а кІезига ба Пхьилекъонгий-Юртарча № 2 йолча школерча бераша миссел шекара свеклай хьувкъам кхебеш бола нах. Цу совхозе шоашта еннача 4,5 гектара тІа цар кхеяьй 1370 центнер шекара свеклаш. ХІара, гектара тІара йоалараш 300 центнер хул царех. Опытни чІегалг а яр цар Іунал деш — массехк сотех. Цу тІара хьувкъам кхы а лакхагІа хилар — хІара гектара тІара 320 центнер.

Шоаш къахьега безам болаш долга хьахьекхар кхашка къахьийгача бераша а. Ерригача районе цу тайпара вІашагІьехка 17 дешархой производственни бригада хилар укх шера района кхашка къахьегаш — 2500 дешархо.

Анализ а ца еш, тІагІолла хьежача — во цифраш яц уж. ХІаьта а, школашкара къахьегама проблемага диллача доккхал де хІама а дац из. ДешадагІараш-м 18 эзар бер ма дий. МичахьадІадиьхад дІаьхха ахка юхебисача вокх 15500 дешархоша? Школашка мастерскеш болх беш мича хиннай дІаьхача ахкан (баь бале а, моттигІара мара). Вешта, уж мастерскеш йолаш-м укхаза дукха а яц школаш. Школашка массови профессеш Іомае аьнна, дІадахача дешара шера оттаь программа а наьхата тІа йисар, ше йолча тайпара. Латтийсар цу гІулакха юкъ-юкъе мукъаьхха хинна помещенеш а: оборудовани е кхоачам ца хилара.

ХІанз а хазац школашка-м хьастам тохача гона тата, хьокхача фаттана шок, херха йиш, аьшка зов. Беррига а книжкаех, программаех, теорех «чуйина боахк», хьехархой а дешархой а. Наггахьа экскурсешка санна предприятешка дІа-хьа долха бераш-м гу укхаза.

Лоаца аьлча, къахьегамцара бувзаьнна я школаш.

Цу хьакъехьа шоай йолаш йола юкъ кІезига-дукха готте йиш йолаш яр школаш хІанз хьаеллаеннача таронех пайда эца уж гІортаре, вешта аьлча, аренда подряд юкъе яккха уж хьожаре. ХІаьта а, школий директораша цу хьакъехьа хьоадеш хІама хазац укхаза. Малав, малагІа совхоз я арендагІа царна лаьтта, техника лургІоацар? Вешта аьлча, малав цу тайпара дехар де царех саг дІатІавахача, царна «ак» ала лоархІавергвар? Кхачан программа — массане а юкъара гІулакх мадий, педагогий а берий а. ТІаккха, из Программа керттерча даькъе арендаца ювзаенна, цу тІа лард йолаш хилча, сенга хьежаш багІа педагогаш цу берригача советски наьха болама юкъе ца боалаш, шоай дакъа хьа ца лоацаш? Шкоолаш мо, шоай подсобни а арендни а боахамаш вІашагІдохха таронаш йолаш производственни а творчески а коллективаш дукха яц, сона хеташ.

Укх деношка цу хьакъехьа кхамаьл хилар са РАПО, цхьацаболча совхозий кулгалхоша. «Цу тайпара дехар дахьаш тхо долча хІанзалца школера саг венавац, — йоахар цар. — Энтузиасташ цигара гучабоале — тхо кийча да царна гІо де», — йоахар.

Школашца-м кхыча арендатораща мо сутара ца хилча а мегар совхозаш, планаш уттаеча хана а царна эшар арендах дІалуча хана а.

Бакъда, хІанз мо шефашта бІара а хьежаш, цар деча новкъосталга хьежаш багІе, хана-жерахьа хІанзарча хьалера хьалбаргбац педагогаш.

Укх деношка, цхьан тика чу, сеткай галешчу а йоахкаш, ІаьржаМІаьдренна коартолаш латтар. Гуш дар уж гаьнарча наькъашка дукха дІа—хьа йийтталга. «Хьехархошка йохкаш я» аьнна кахьат доаллар цар тІа.

ЦІаькха а ала лов: совхоза директоращта бага а хьежаш, школай директораш багІарах гІулакх хургдац. ХІанз а бацар шефаш школашкахьа дукха дІахьожаш, къаьстта совхозаш. ГІулакх бокъонца аренда тІа даьлча, геттара букъ а берзабергба. Из ца ховш, ца гуш ба школай кулгалхой? Аренда подряда бокъонех школашка хьаелла, Іоякха мегаций шоай минисовхозаш, подсобни боахамаш? Из гІулакх а ма дий школьни реформана эггара хьалха юкъе доагІар.

РайОНО кулгалхоштa цу хьакъехьа хетар хар ловш язду ер мугІараш.

М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.